

ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. В. ЧЕРНЕЦЬКА, кандидат економічних наук
(Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет)

Анотація. *Мета статті – дослідити внутрішні чинники, які слід урахувати в процесі побудови ефективної моделі управління фінансовим результатом у сільськогосподарському підприємстві. Серед внутрішніх чинників виокремлено: ресурсне забезпечення виробництва та кваліфікація його персоналу; ефективне інформаційне забезпечення процесу формування фінансового результату, зокрема система бухгалтерського обліку та облікова політика; система управління витратами, зокрема оптимізація їх розміру та структури, а також аналіз співвідношень «витрати – обсяг – прибуток». Фінансові результати аграрних підприємств формуються одночасно під впливом цілого комплексу економічних процесів і явищ. У процесі побудови ефективної системи управління фінансовим результатом необхідно врахувати не лише системний підхід, а ще й прояву синергетичного ефекту.*

Ключові слова: *фінансовий результат, система управління, внутрішні чинники, облік, облікова політика, витрати, обсяг, прибуток, операційний ліверидж.*

Одним із чинників формування конкурентноспроможності підприємства є показник його прибутковості чи збитковості, тобто фінансовий результат його діяльності. Сільськогосподарські підприємства відрізняються один від одного різноманітними особливостями діяльності, зокрема розміром і спеціалізацією підприємства, метою діяльності, матеріально-технічним забезпеченням, місцем розташування підприємства тощо. Ці фактори певним чином впливають на формування фінансового результату діяльності сільськогосподарського підприємства, але особливого значення набуває врахування перелічених факторів у системі управління підприємством.

О. Я. Костишина [4] аналізує погляди вчених щодо факторів впливу на величину прибутку та розмежує чинники на зовнішні (незалежні) та внутрішні (залежні), що, на думку автора, дасть змогу виявляти тенденції розвитку ситуацій і відповідно ефективно реагувати на них. Таке розмежування підтримують і інші вчені – Р. М. Циган і О. С. Савченко [9], Л. А. Поливана [7], К. О. Кузнецова [5], В. О. Данильченко [2] та ін.

Абсолютно поділяємо думку Л. А. Поливаної [7], яка акцентує увагу на тому, що, зазвичай, фактори зовнішнього середовища – це об'єктивні чинники, які не залежать від діяльності підприємства, а чинники внутрішнього середовища – це чинники, які залежать від діяльності підприємства. Доцільна думка К. О. Кузнецової [5] про те, що дослідження складових внутрішнього середовища дозволяє оцінити можливості підприємства швидко реагувати на дії конкурентів, залучаючи наявні резерви та використовуючи інші можливості. Отже, актуального значення набуває розробка ефективної моделі управління фінансовим результатом у сільськогосподарському підприємстві з врахування усіх внутрішніх чинників формування прибутків або збитків підприємства.

Метою статті є дослідження внутрішніх чинників, які слід ураховувати в процесі побудови ефективної моделі управління фінансовим результатом у сільськогосподарському підприємстві.

У практичній діяльності підприємства щоденно стикаються з факторами, які впливають

на величину операційного прибутку. На думку М. І. Іщенко [3], в процесі отримання фінансово-економічного результату важливо визначити первинний чинник цього процесу: або вплив макрооточення підприємства, яке своїми сигналами створює засади розвитку підприємницької діяльності у конкретній сфері та стимулює перетік фінансового капіталу та інвестування його у розвиток підприємства, або ж саме підприємство має змогу коригувати попит на власну продукцію, тому на перше місце виходить ресурсне забезпечення виробництва та кваліфікації його персоналу.

О. Я. Костишина [4] зазначає, що особливостей, що визначають характер формування прибутку підприємств є достатність використуваних трудових ресурсів, професійний і кваліфікаційний склад персоналу тощо. Вважаємо, що варто конкретизувати, що зазначений чинник має особливий вплив не в контексті здійснення операційної діяльності, тобто отримання фінансового результату від виробництва і реалізації продукції. Цей чинник відіграє важливу роль при побудові та функціонуванні ефективної системи управління фінансовим результатом сільськогосподарського підприємства.

На цьому наголошує і В. О. Данильченко [2], оскільки на вітчизняних підприємствах система фінансового менеджменту ще знаходиться на стадії становлення, не відповідає новим умовам роботи, відсутній стратегічний підхід, і застосовуються консервативні методи управління, багато менеджерів мають низьку кваліфікацію, а значна кількість керівників є некомпетентними. Перераховані характеристики керівників і менеджерів призводять загалом до неефективного управління фінансово-економічною діяльністю підприємств, прийняття помилкових рішень, імовірність яких, за умови непрофесійності в ринкових умовах господарювання, особливо висока.

До того ж, слід зазначити, що компетенція керівників окремих підрозділів негативно відбивається на маркетинговій політиці підприємства як складовій системи управління фінансовим результатом на підприємстві. Фінансовий результат аграрних підприємств залежить від обсягу виробництва та реалізації

виробленої продукції. Ціна на продукцію формується під впливом попиту і пропозиції. Підприємство не може безпосередньо впливати на ці чинники, однак воно мусить максимально їх враховувати. Економічно недоцільно виробляти продукцію, яка потім не матиме збуту. Тому саме від компетенції керівників відділів виробництва і збуту продукції залежить ефективність процесу оптимізації обсягів виробництва та реалізації, а отже, і отримання бажаного й очікуваного фінансового результату аграрних підприємств.

О. Я. Костишина [4] наголошує, що особливості формування операційного прибутку пов'язані зі специфікою здійснення операційної діяльності підприємства, а тому вимагають всебічного обліку в процесі управління нею. Особливості системи організації обліку фінансових результатів підприємства аналізує і О. П. Ратушна [8], яка розглядає такі основні підсистеми, як оперативний, управлінський і фінансовий облік, у межах яких формується інформація про фінансові результати. Оперативний облік забезпечує первинне оформлення господарських операцій щодо виникнення доходів і витрат для подальшого відображення в регістрах обліку. Управлінська підсистема забезпечує визначення результату від основної діяльності підприємства (виробництво і реалізація продукції). Фінансова підсистема об'єднує результати одержані від основного виду діяльності підприємства (тобто результат узагальнений в управлінському обліку) та результати іншої звичайної діяльності.

З огляду на вищезазначене, зауважимо, що важливого значення при побудові моделі управління фінансовими результатами набуває ефективне інформаційне забезпечення процесу формування фінансового результату. Інструментом для одержання достовірної, належним чином обробленої та підготовленої для управління інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства є система бухгалтерського обліку. Дослідження формування фінансових результатів і відображення їх в обліку дозволяють зробити висновок про те, що організація бухгалтерського обліку фінансових результатів насамперед розпочинається з окреслення правил і способів облікової

політики. Саме облікова політика забезпечує ефективну діяльність підприємства. Вона як основний інструмент виконує регулюючу функцію шляхом вибору механізмів, необхідних для того, щоб ефективно діяла система обліку, приведення її в дію, правове та інше регулювання відповідно до конкретних умов. Об'єктами облікової політики щодо формування й обліку фінансових результатів є доходи, витрати та власне фінансові результати, елементами – сукупність методів і облікових процедур щодо обліку фінансових результатів діяльності підприємства. Елементи облікової політики стосуються всіх без винятку об'єктів бухгалтерського обліку, а тому впливають на фінансові результати.

Складові облікової політики, що визначають певний порядок накопичення та узагальнення інформації про доходи, витрати, прибутки (збитки), спрямовані на найбільш повне задоволення потреб користувачів бухгалтерської інформації, зокрема керівників і структурних підрозділів, і підприємства загалом. Отже, облікова політика є одним із внутрішніх чинників формування системи управління фінансовим результатом, тому врахування цього чинника позитивно відобразиться на ефективності системи управління фінансовими результатами на аграрному підприємстві.

Фінансовий результат діяльності будь-якого підприємства визначається шляхом порівняння витрат і доходів підприємства. Р. М. Циган і О. С. Савченко [9] зазначають, що для збільшення ефективності роботи кожне підприємство повинно контролювати витрати (проводити політику оптимізації витрат) з метою недопущення перевищення їх над доходами. Дійсно, в умовах соціально-економічної кризи актуальність питань, пов'язаних із зниженням витратомісткості продукції і виробничих процесів, значно зростає. Відсутність оптимальної структури витрат на виробництво та недотримання нормативів, які встановлюють рівень раціональності їх формування в сільському господарстві, призводять до збільшення витрат, а отже, становлять проблему не тільки для виробників, але й для споживачів продукції.

Низький рівень платоспроможності вітчизняних споживачів спонукає товаровиробників шукати можливості зниження виробничих витрат, тому потрібно переглянути структу-

ру витрати, оцінку раціональності кожної її складової частини з позицій ефективності виробництва. Процес мінімізації виробничих витрат не доцільно розглядати окремо від питання максимізації прибутку. Тобто в процесі управління підприємством необхідно поєднати ці дві сторони виробничого процесу. Отже, підприємство самостійно впливає на процес формування витрат, фінансових результатів і конкурентоспроможність. Тому вагомого значення набуває такий аспект (напрямок) управління витратами, як визначення раціональної структури витрат виробництва, пошук способів зниження витрат на виробництво та вироблення заходів з їх реалізації.

На суму прибутку, крім рівня цін, можна впливати шляхом зміни структури витрат на виробництво продукції та її обсягу. Взаємозв'язок між обсягом виробництва, постійними та змінними витратами та прибутком виражає показник лівериджу. Операційний ліверидж – це механізм управління прибутком підприємства в залежності від зміни співвідношення постійних і змінних витрат і обсягів виробництва. Величина лівериджу показує, на скільки відсотків зміниться прибуток, якщо зміниться обсяг виробництва на 1%. Чим більша величина лівериджу, тим чутливіша реакція прибутку на зміну обсягів виробництва. На наш погляд, для сільськогосподарських підприємств дуже важливо дослідити характер прояву цієї закономірності. Аналіз співвідношень «витрати – обсяг – прибуток» (або CVP-аналіз; «Cost – Volume – Profit») вважається одним із найбільш ефективних засобів планування і прогнозування діяльності підприємства, що дозволяє оптимізувати пропорції між змінними та постійними витратами, між ціною і обсягом реалізації продукції, і, відповідно, спрогнозувати фінансові результати [6]. Отже, в системі управління фінансовим результатом, на наш погляд, доцільно врахувати такий чинник, як розмір і структуру витрат та обсяг виробництва, а також їх взаємозв'язок із фінансовим результатом.

Вищеперераховані внутрішні чинники, що мають бути враховані в системі управління фінансовими результатами аграрних підприємств, схематично наведені на рис. 1.

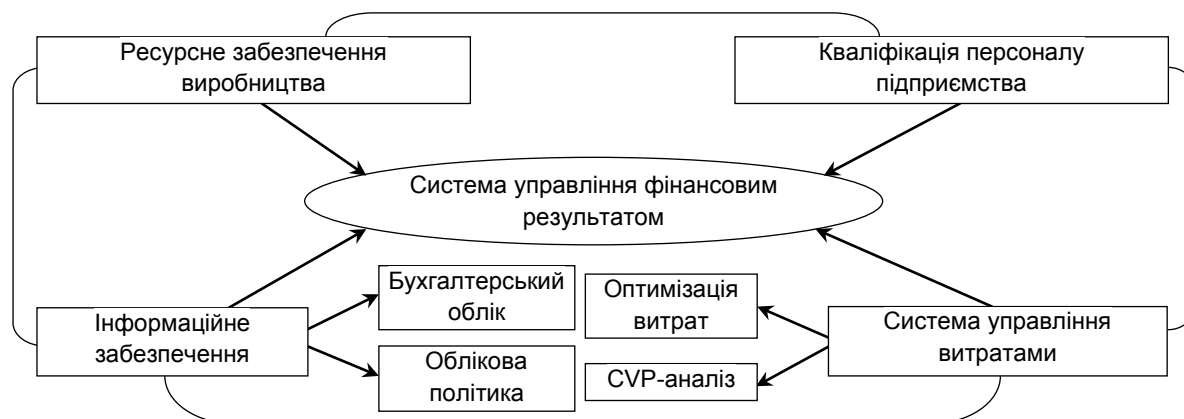

Рис. 1. Внутрішні чинники в системі управління фінансовими результатами аграрних підприємств

Систематизуючи та виокремлюючи деякі внутрішні чинники, необхідно враховувати, що фінансові результати аграрних підприємств формуються одночасно під впливом цілого комплексу економічних процесів і явищ. Не можна перераховані чинники поділити на головні та другорядні, їх вплив проявляється не ізольовано, а системно. При цьому в окремі часові проміжки сила впливу тих або тих чинників змінюється, дія одних чинників підсилює або знижує вплив інших, суттєво змінюється ступінь впливу різних чинників залежно від стадії інших факторів впливу. Тому в ході побудови ефективної системи управління фінансовим результатом необхідно врахувати не лише системний підхід, а ще й прояви синергетичного ефекту. Аналіз впливу синергетичного ефекту в процесі побудови системи управління фінансовим результатом дозволить розробити таку стратегію управління фінансовим результатом, яка б максимізувала рентабельність підприємства за наявних у нього фінансових і матеріальних ресурсів, що й визначає напрям подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуцаленко Л. В. Методологічні аспекти обліку формування та узагальнення результатів діяльності сільськогосподарських підприємств / Л. В. Гуцаленко // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 70–74.
Gutsalenko L. V. Metodologichni aspekti obliku formuvannya ta uzagalnennya rezultativ diyalnosti silskogospodarskih pidpriemstv / L. V. Gutsalenko // Ekonomika APK. – 2010. – № 9. – S. 70–74.
2. Данильченко В. О. Вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ефективність фінансово-економічної діяльності підприємств гуртової торгівлі / В. О. Данильченко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1 (127). – С. 133–143.
Danilchenko V. O. Vpliv zovnishnih i vnutrishnih chinnikov na efektivnist finansovo-ekonomichnoyi diyalnosti pidpriemstv gurtovoyi torgivli / V. O. Danilchenko // Aktualni problemi ekonomiki. – 2012. – № 1 (127). – S. 133–143.
3. Іщенко М. І. Дослідження впливу ресурсних чинників на формування результатів діяльності підприємств [Електронний ресурс] / М. І. Іщенко // Ефективна економіка. – 2014. – № 3. – Режим доступу: <http://www.economynauka.com.ua/?op=1&z=2826>. – Назва з екрана.
Ischenko M. I. Doslidzhennya vplivu resursnih chinnikov na formuvannya rezultativ diyalnosti pidpriemstv [Elektronniy resurs] / M. I. Ischenko // Efektivna ekonomika. – 2014. – № 3. – Rezhim dostupu: <http://www.economynauka.com.ua/?op=1&z=2826>. – Nazva z ekrana.
4. Костишина О. Я. Фактори формування операційного прибутку підприємств / О. Я. Костишина // Економіка будівництва і міського господарства. – 2006. – № 3, т. 2. – С. 167–174.

- Kostishina O. Ya. Faktori formuvannya operatsiy-nogo pributku pidpriemstv / O. Ya. Kostishina // Ekonomika budivnitsva i miskogo gospodarstva. – 2006. – № 3, t. 2. – S. 167–174.
5. Кузнєцова К. О. Фактори впливу на формування конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / К. О. Кузнєцова. – Режим доступу:
<http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2013-21.pdf>. – Назва з екрана.
- Kuznetsova K. O. Faktori vplivu na formuvannya konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Elektronniy resurs] / K. O. KuznEtsova. – Rezhim dostupu:
<http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2013-21.pdf>. – Nazva z ekrana.
6. Одінцева Т. М. CVP-аналіз як інструмент управління фінансовими результатами підприємства / Т. М. Одінцева, О. В. Невмержицька, І. В. Чаус // Фінансовий простір. – 2013. – № 1 (9). – С. 90–95.
- Odintsova T. M. CVP-analiz yak instrument upravlinnya finansovimi rezultatami pidpriemstva / T. M. Odintsova, O. V. Nevmerzhitska, I. V. Chaus // FInansoviy prostir. – 2013. – № 1 (9). – S. 90–95.
7. Поливана Л. А. Організаційно-методичні основи побудови системи моніторингу фінансових результатів підприємства / Л. А. Поливана // Вісник ЖНАЕУ. – 2012. – № 2, т. 2. – С. 349–357.
- Polivana L. A. Organizatsiyno-metodichni osnovi pobudovi sistemi monitoringu finansovih rezultativ pidpriemstva / L. A. Polivana // Visnik ZhNAEU. – 2012. – № 2, t. 2. – S. 349–357.
8. Ратушна О. П. Організація обліку фінансових результатів / О. П. Ратушна // Тези допов. Всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Умань, 15 берез. 2013 р.) / відп. ред. О. О. Нepochатенко. – Умань : [б. в.], 2013. – Ч. 1. – С. 128–130.
- Ratushna O. P. Organizatsiya obliku finansovih rezultativ / O. P. Ratushna // Tezi dopov. Vseukr. nauk. konf. molodih vchenih (m. Uman, 15 berez. 2013 r.) / vidp. red. O. O. Nepochatenko. – Uman : [b. v.], 2013. – Ch. 1. – S. 128–130.
9. Циган Р. М. Проблеми формування прибутку підприємства в бухгалтерському обліку / Р. М. Циган, О. С. Савченко // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 2. – С. 36–39.
- Tsigan R. M. Problemi formuvannya pributku pidpriemstva v buhgalterskomu obliku / R. M. Tsigan, O. S. Savchenko // Oblik i finansy APK. – 2011. – № 2. – S. 36–39.

О. В. Чернецкая, кандидат экономических наук (Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет). Внутренние факторы в формировании системы управления финансовыми результатами сельскохозяйственных предприятий.

Аннотация. Цель статьи – исследование факторов, которые должны быть учтены при построении эффективной модели управления финансовым результатом в сельскохозяйственном предприятии. Среди факторов – ресурсное обеспечение производства и квалификация его персонала, эффективное информационное обеспечение процесса формирования финансового результата, в частности система бухгалтерского учета и учетная политика, система управления затратами, в частности оптимизация их размера и структуры, а также анализ соотношений «затраты – объем – прибыль». Финансовые результаты аграрных предприятий формируются одновременно под влиянием целого комплекса экономических процессов и явлений. При построении эффективной системы управления финансовым результатом необходимо учесть не только системный подход, но и проявления синергетического эффекта.

Ключевые слова: финансовый результат, система управления, внутренние факторы, учет, учетная политика, расходы, объем, прибыль, операционная ливериджу.

O. Chernetska, Cand. Eco. Sci. (Dnepropetrovsk State Agricultural and Economic University). Internal factors in the formation of financial results of agricultural enterprises.

Summary. Objective: to study the internal factors that must be taken into account in the construction of efficient management of financial performance in the agricultural enterprise. Among the internal factors identified: resource support production and qualifications of its staff; effective information provision process of formation of financial results, including accounting system and accounting policies; system management costs, including optimization of their size and structure, as well as analysis of relations «cost – volume – profit». The financial results of agricultural enterprises are formed simultaneously under the influence of a complex economic processes and phenomena. When building an effective system of financial performance must be considered not only a systematic approach, but also displays a synergistic effect.

Keywords: financial performance, governance, internal factors, accounting, accounting policy, costs, volume, profit, operating leverage.